

MYCENASTRUM CORIUM

EEN NIEUWE GASTEROMYCEET VOOR NEDERLAND

M.E. Noordeloos

Rijksherbarium
Leiden

Op 27 oktober 1976, op weg van Goeree naar Voorne, besloten Dr. Bas en ik, volkomen intuïtief, om even te stoppen bij een iepenbosje langs de Oostelijke Weg nabij Goedereede. Het bosje, dat er aardig uitzag, leverde op dat moment niet veel paddestoelen op, zodat we ook nog even een kijkje namen in het aanliggende terreintje: een verpauperde duinweide met elzen-singels. Op dit verwaarloosde terrein, waar allerlei graafwerk was verricht, en aardappels van vorig jaar lagen te rotten, vonden we tot onze verrassing een dozijn exemplaren van een grote, merkwaardig uitzijende stuifzwam. Zo op het eerste oog een wat ongelukkig uitgevallen *Calvatia*, doch bij nadere beschouwing wel heel anders uitzijend. Mikroskopisch onderzoek wees onmiddellijk uit, dat onze vondst behoort tot het monotypische geslacht *Mycenastrum* Desv., een nieuw geslacht voor Nederland.

Beschrijving van de Nederlandse vondst:

Het verzamelde materiaal omvatte een zestal rijpe exemplaren, 6-13 cm in doorsnee, waarvan nog 2 gesloten en 4 op de voor de soort karakteristieke, stervormige wijze opengesprongen, waardoor het dikke, kurkachtige endoperidium goed zichtbaar was. De rijpe gleba was donker olijfbruin en al voor een deel verstoven. Het exoperidium was schilferig en wit tot vuilgrijs, soms met een wat purperen gloed en gedeeltelijk met eencellige algen begroeid.

Aangezien onze vondst alleen bestond uit rijpe, vrij oude exemplaren, volgt hieronder een uitgebreidere beschrijving, voornamelijk gebaseerd op de publikaties van Hollós (5), Gilbert (3) en Rauschert (8).

Peridium jong sneeuwwit, spoedig gelig of grijsig verkleurend, bolrond of afgeplat, soms iets langgerekt en onregelmatig, met een tot 1 cm dikke streng aan het mycelium gehecht, 2-10 (-13,5) cm in doorsnee. Exoperidium dun, eerst glad en wit, later verkleurend en onregelmatig, spoedig uiteenvallend in veelhoekige plakjes die gemakkelijk loslaten van het ertussen zichtbare endoperidium. Endoperidium opvallend dik, 2-5 mm, eerst wit en vlezig, later vaal, grijs, soms met wat purperen of rossige gloed,

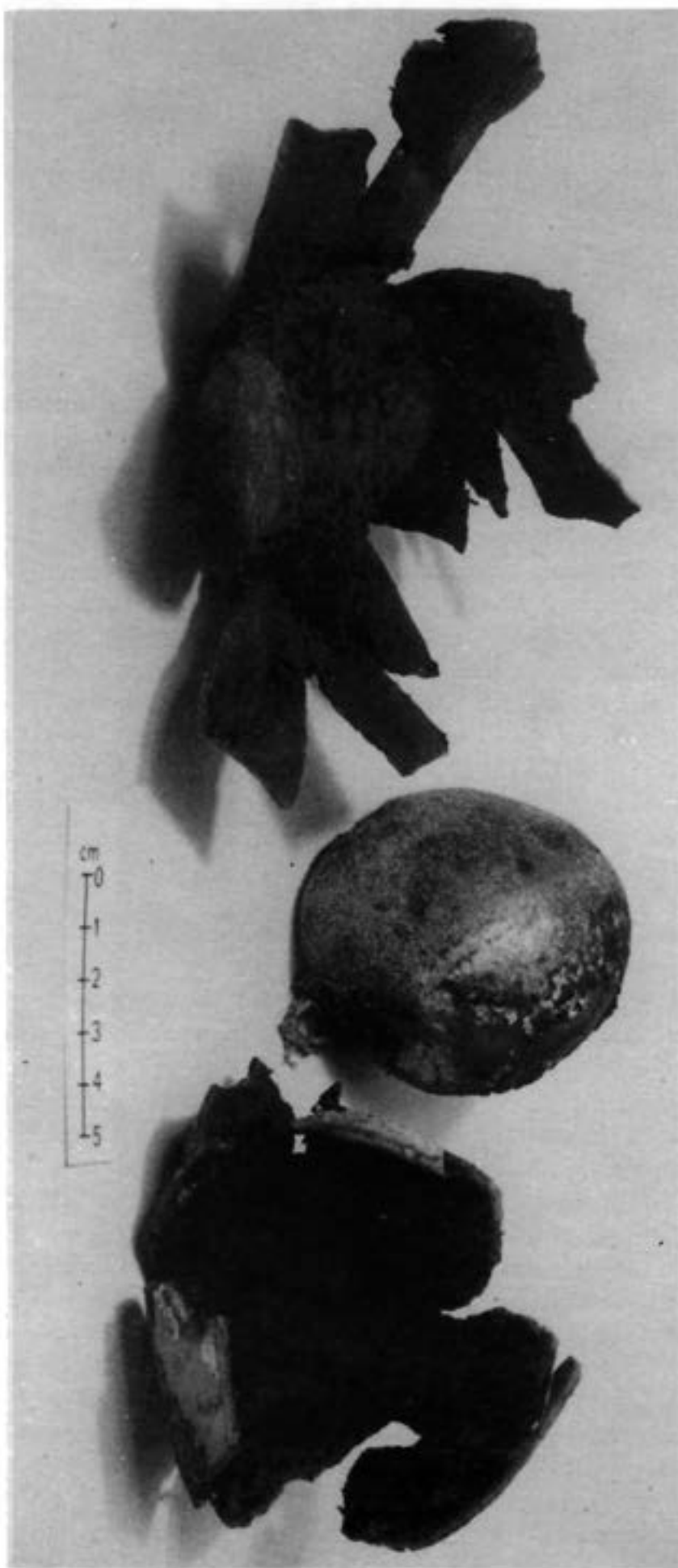

Fig. 1. *Mycenastrum corium*

kurk- of lederachtig, bij rijpheid van het vruchtlichaam, onder droge omstandigheden min of meer stervormig opensplijtend, en bij vochtige omstandigheden weer gedeeltelijk sluitend. Gleba eerst wit, later via oker- en olijfgachtige tinten tenslotte bij rijpheid donkerbruin. Peridium bij rijpheid van het mycelium loslatend door het verbreken van de myceliumstreng, zodat het geheel of in stukken door de wind of door vee kan worden verspreid. Sporen min of meer rolrond, wrattig-gepukkeld, zeer dikwandig, bruin, 10,5-12 μ m in doorsnee. Capillitiumdraden 7-18 μ m breed, vrij dikwandig, bruin, dicht bezet met puntige doornachtige uitsteeksels.

Verwantschap: *Mycenastrum corium* (Guersent in Lam. & DC) Desv. wordt door Zeller (9) tezamen met het kleine Amerikaanse geslacht *Calbovista* in een aparte familie, de Mycenastraceae geplaatst. Deze familie onderscheidt zich van de naastverwante Lycoperdaceae en Geastraceae door het stervormig opensplijten van het endoperidium (bij de Geastraceae is het het exoperidium dat stervormig openspringt!) en de typische doornachtige uitsteeksels op de capillitiumdraden.

Oekologie en verspreiding: Hollós (5) en Kreisel (6) karakteriseren *M. corium* als een "Steppenpilz", voorkomend op plaatsen waar bemesting door vee optreedt. Oorspronkelijk beschreef Guersent (4) de soort van een Luzerneveld in de buurt van Rouen (N.W. Frankrijk). Onze vindplaats is te karakteriseren als een stikstofrijk ruderaal terrein op zandige bodem. Ook andere meldingen wijzen er op, dat *M. corium* een stikstofminnende soort is.

Hoewel *M. corium* in vele landen een zeldzaamheid is, is over zijn verspreiding, waarschijnlijk mede door zijn opvallende uiterlijk, vrij veel bekend. Het is een kosmopoliet met zijn hoofdverspreiding in de wat warmere streken met een kontinentaal klimaat; in Europa zijn dat de steppengebieden van de Balkan en de Kaukasus. Andere vindplaatsen in Europa zijn:

België: 1 vindplaats, in de duinen bij Nieuwpoort, zomer 1924; Frankrijk: ong. 3 vindplaatsen; Denemarken: 1 vindplaats, Strögdö, een eilandje in de zg. Grote Belt; Zweden: 19 (!) vindplaatsen, waarvan de zuidelijkste, bij Malmö, al aan Fries (2) bekend was. De meeste Zweedse vindplaatsen liggen in de omgeving van Stockholm. De noordelijkste vindplaats voor heel Europa ligt bij het plaatsje Umeå. Finland: 1 vindplaats bij Eckerö, Ålands-eilanden; D.D.R.: 4 vindplaatsen (zie Kreisel (7)).

Buiten Europa is *M. corium* bekend uit Azië, Afrika (Algerije, Zuid-Afrika), Amerika (tamelijk algemeen in de oostelijke staten van de U.S.A., Mexico, Argentinië) en Australië.

Praktische toepassingen: In een jong stadium wordt de soort wel als eetbaar en smakelijk genoemd. Hollós (5) beschrijft het gebruik als geneesmiddel: in Hongarije zou de jonge gleba als bloedstelpend en helend middel worden gebruikt op open wonden.

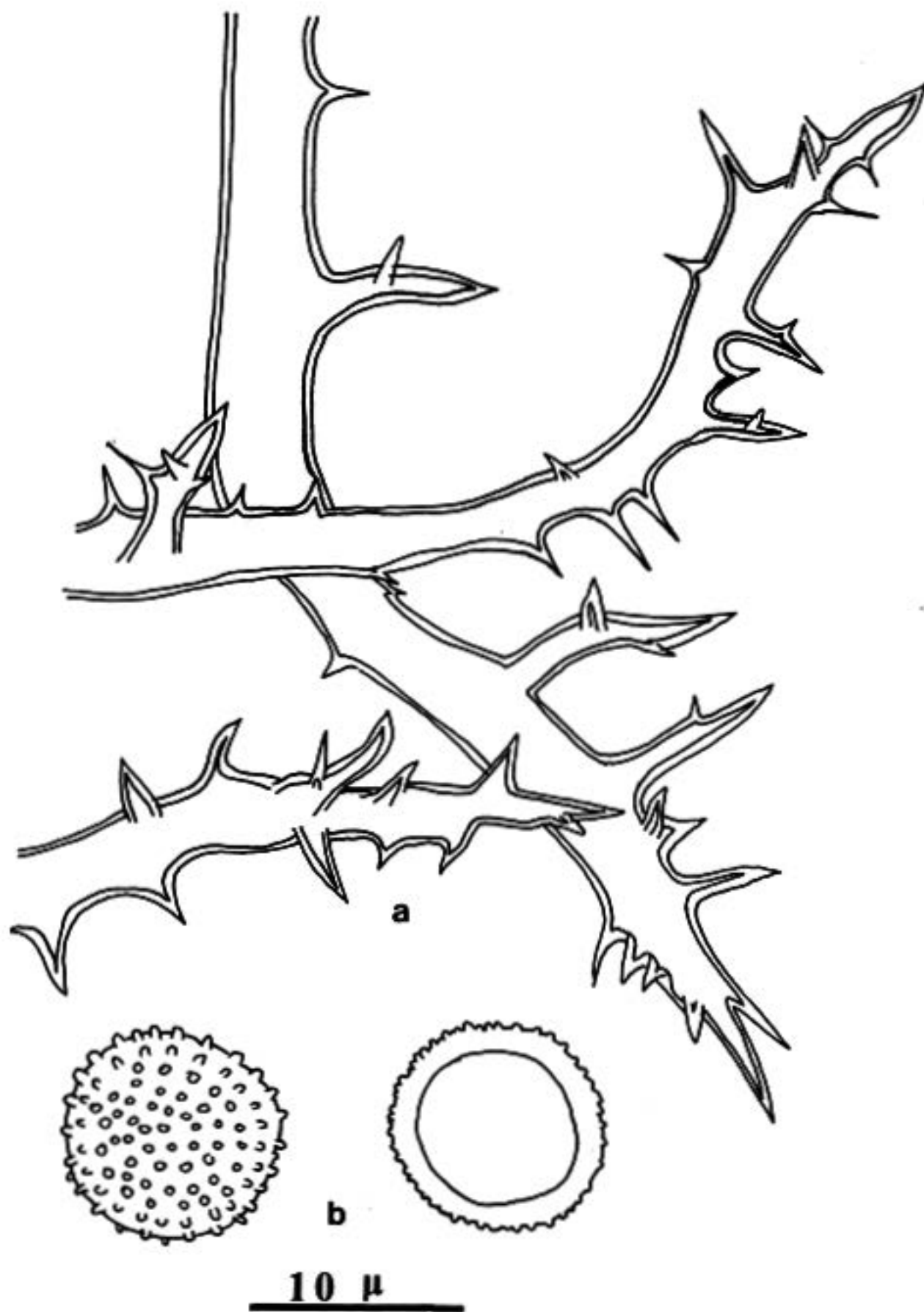

Fig. 2. *Mycenastrum corium*, a. capillitium draden;
b. sporen.

Summary:

The first find of *Mycenastrum corium* (Guersent in Lam. & D C.) Desv. (Gasteromycetes, Mycenastraceae) in the Netherlands on 27.X.1976 on the Isl. of Goeree, Goedereede, in a poor dune meadow, is described. The habitat may be characterized as an overgrazed, nitrogen-rich sandy meadow with *Alnus*-hedges. The find comprized a dozen mature, old specimens, some of them still being closed, the others opened. A short survey is given of the literature on this species, its systematic position and world-wide distribution.

Material is conserved in the Rijksherbarium, Leiden.

Literatuur:

1. Desvaux, A.N. (1842). Sur le Genre *Mycenastrum*, du groupe des Lycoperdées. In Ann. Sci. nat. Bot., Sér. 2, 17: 143-147.
2. Fries, E. (1849). Summa vegetabilium Scandinaviae II: 443. Holmiae-Lipsiae.
3. Gilbert, E.J. (1950). *Mycenastrum corium* (Guers. in D C.) Desv. In Bull. trimest. Soc. mycol. Fr. 66: 101-105.
4. Guersent in Lamarck, J. & De Candolle, A.P. (1815). Flore Française II: 598.
5. Hollós, L. (1904). Die Gastromyceten Ungarns. Leipzig.
6. Kreisel, H. (1959). *Mycenastrum corium*, ein in Deutschland verschollener Pilz. In Mykol. MittBl. 3: 4-5.
7. Kreisel, H. (1963). Bemerkenswerte Pilzfunde in Mecklenburg. In Mykol. MittBl. 7: 8-14.
8. Rauschert, S. (1965). *Mycenastrum corium* (Guers. in D C.) Desv. in Mitteldeutschland gefunden. In Westf. Pilzbr. V: 105-113.
9. Zeller, S.M. (1948). Notes on Gastromycetes, including two new Orders. In Mycologia 40: 639-668.

=====